

Egy berlini lány (Magyar írók berlini novellái)

A Noran Kiadó néhány éve kezdte meg tematikus novellaválogatás-köteteinek megjelentetését. A *Városok-városok* című sorozat annak próbál tüzetesebben utánajárni, mely nagyvárosok kiket ihlettek meg tollforgatóink közül. Párizsi, velencei, bécsi, római és londoni novellacsokrok után a legújabb kötet magyar írók berlini novelláiból nyújt nekünk egy kötegyit.

Tizenkét szerzőnk huszonkilenc elbeszélése időrendben követi egymást: a világváros 1900-tól a II. világháborúig tartó történetébe, életébe, mindennapjaiba nyerhetünk bepillantást – természetesen sajátos magyar szemüvegen keresztül. Az elbeszélésgyűjtemény megszerkesztői, Gantner Brigitta Eszter és Kőrössi P. József jó arányérzékkel válogatták össze a legkülönbébb stílusú és Berlin majd mindig más oldalát élénk táró novellákat.

Eleinte ismeretlenül, félénken lépkedve csatlakozunk Bródy Sándorhoz, Komlós Aladárhoz és Németh Andorhoz, akiknek történetei a messzi nagyvárosba szakadt magyar-létről mesélnek nekünk érzékeltes képekben. A novellák füzérétől végigvezetettve az egész városon hol elegáns kávéházakban szivarozunk, hol pedig mocskos bérházakban idegen hölgyekkel randevúzunk. Van,

hogy egy vak rádöbbsen minket: még ha a városnak géparca van is, azért mi húsból és vérből vagyunk. Alaptapasztatunk azért a „gépmember-lét” marad.

Képzletbeli sétánk során megtanuljuk, az ember a világ bármely metropoliszában elarctalanodik, „hozzáidomul” a tömeghez. A nagyváros ördögi gépezetének, feketepiacainak, éjszakai mulatóinak, céltalan fiataljainak, megannyi lehetőség, vágy és remegés Kánaánjának élménydús leírásait találjuk Ignótus, Bíró Lajos, Somlyó Zoltán, Nagy Lajos vagy éppen Balázs Béla elbeszéléseiben.

Amikor a világpolgár Márai novelláit olvassuk, már azt hisszük, ismerjük Berlint. És valóban: az utolsó elbeszélésben otthonosan, nyugodt léptekkel, semmin sem csodálkozva sétálunk végig a Friedrichstraßen Keresztury Dezső oldalán.

SOLTÉSZ SÁNDOR

(Noran Kiadó, Budapest, 2002)

GYUKICS GÁBOR:

A remete többes száma

Míg a modern lírikus ösképet festő Adyból talán mint lelke minden pillanatára érvényes kívánság szakad ki a „Szeretném magam megmutatni”, addig Babits mintha némi esztétikai szorongással mondaná: „Csak én bi-

rok versemnek hőse lenni”. Máskülönben: épp ő fejtegeti egy helyütt, hogy a saját egyéniségétől lenyűgözött modern költő teljes befelé fordulása csak látszat. És valóban szép számmal akadnak a modernséget verselő folytatásként vállaló költők, akik világért sem állítanak szembe a kétféle attitűdöt. Gyukics Gábor például *A remete többes száma* prólókjában – a Babits-féle messzehatásra rezonálva – *A lírikus epilógjából* ismerős műhelygondolatot fogalmazza újra: „a jelölt nem, a / jelölő a lényeg; / a rejtőzködő fotós / előlép és felteszi / Önmagát a képre... / Őt nézzük / nem a képeket”. Két költeménnyel odébb viszont nemhogy művének, önmagának sem bír hőse lenni. „Élére állított vaslemez vagyok” – kezdi az *Ami...* című verset; s aztán felsorolja, hogy mi is ő még; egyebek mellett: „ajtócsapódás / kifutott tej / törött izzó / hajlott gerinc / száraz folyómeder / és nem az ami”. (No lám: az örökérvényű rimbaud-i balsejtelem, hogy az én mindig valaki más!) Ezek után mit szóljunk a *Felbérelt esőhöz*, amelyben oly magabiztosan nyilatkozza a költő, hogy „el mégsem tévedek”.

Hogy a könyv lapjait uraló külső-belső zűrök a sors átkai-e vagy valami készakart deprimáltság következményei, nem könnyű megmondani; a Gyukics építette versvilág ugyanis: dóm és kalyiba. De mivel az ember elvétele választ szállásául templotot, a szerző versbeli élete is

inkább az utóbbiban zajlik. És hány kis igényű létesítmény az ára az üdvözülés egy-egy házának?!

Gyukics Gábor persze nem kezdő; azt, hogy a maga életével és lelkével miként van rendben vagy nincs rendben, remekül képes eljátszani. Vagy nem is játék az, amit ő folytat, hanem az ítéletalkotás fátszerű, valóságos csődjét jelzi a rengeteg fölforgatott, összekuszált momentum, a megannyi százértelműség, melyek végösszege egy értékszavas korban mi egyéb is lehetne, mint szomorú nulla? Ez a kinyithatatlan kör, a nulla rajzolata csakugyan a hiábavalóság szimbóluma gyanánt tűnik föl a *Hó és porban*: „a hóban követed / hogy menekülj / ki téged követ”.

A szerény testméretekkel rendelkező kötet azonban nem csak az ilyen nagyon furcsa esetek könyve. Amint Gyukics Gábor túljut az intellektüelek tanulható szédülésén, egyszerűben úgy ér össze benne élet és költészet, betűerő és élmény, ahogyan csak kevesekben; új lesz, ravasz, szokatlan, borzongató. És főleg természetes. „esővert falevél erezte szorult / ráncaidba”, „A holddal szemben / a nap / két felhő mögött / árnyéklábain támaszkodik”, „És ki, megint a tűző napra, / Az árnyék már árnyékot veszített. / Minden nő terhes ezen a reggelen”, „és álmódzva gondolt egy / tengercseppre, melyet a gyöngyhalász lánya viselt ékszerként nyakában”, „Engedd,

hogy viselhessem arcomon arcodat” – igen, ez mind Gyukics Gábor. Mozaikos szerkezetű verseihez híven: az előkelő artisztikum, de az életben megtalált (és nem feltalált!) költészet elhivatottja; az erős, friss szókapcsolatok mellett homályos leckék tudója is. Miért nem ír mindig olyan műveket, mint a *Szürke csendélet*, az *Ami van, az nincs, ami nincs, az van*, az *Eső után*? Azért, mert csak ő bír versének hőse lenni? De hiszen többet igazán nem lehet követelni egy remetétől; majd a költő Gyukics, bízzunk, segít ezen a dolgon is.

KELEMEN LAJOS

(*Fekete Sas Kiadó, Budapest, 2002,*
68 oldal, 980 Ft)

ABAJKOVICS PÉTER:

QU'

A szombathelyi illetőségű szerző tizenkét esztendeje van jelen a multimediális művészetben. A nyelvi és műfaji átjárhatóság elvét demonstráló munkássága tipológiai értelemben nem képez kivételt a belhoni harcostársak általános pályaképének fejlődési menetétől: kiindulópontját a költészet szintaktikai normáinak megkérdőjelezése képezi, előrehaladott állapotában pedig érinti az akcióművészetet. Az így képződő történeti gerincen végighaladva szám-

talán köztes műfaj mutatja magát az abajkovicsi opusban: konkrét vers, pecsétművészet, assemblage, tárgyköltészet, művészkönyv, akció, performansz stb. Korai alkotásain híven tükröződik a nyolcvanas évek magyarországi grafovizuális antológiáinak és egyéb kortárs kiadványoknak a termékenyítő hatása. Mindenképpen szerencsés körülmény, hogy teljes mértékben támaszkodhat az őt megelőző nemzedék tetemes produkciójára, így már nem kényszerül rá, hogy a történeti üledéket fogadja el egyetlen ihletőjének.

A *QU'* című kötet tallózás Abajkovics jelentősebb művei között. A válogatás nélkülöz mindenfajta műfaji utalást, fogalmi behatárolást. A kötetben nincsenek fejezetek, többségében címek és évszámok sem, sőt a tartalomjegyzék is kimaradt, ezért – apparátus híján – az értelmezéshez szükséges ráismerés inkább csak az avatottak számára lehetséges. Tudniillik azok számára, akik bizonyos fokon figyelemmel kísérték a szerző érlelődését. A válogatást ezért mérsékelt titokzatosság lengi be, ami még inkább tetézi a művek egy részéből természetileg áradó misztikumot. A publikált anyag enigmatikus – költészeti – jelenléte ezek szerint egyenes arányban van annak intellektuális – elméleti – távollétével.

Ha tudatos és programszerű álláspontról van szó, akkor mindenképpen precedenssel állunk szem-